

Literatuur:

1. Berkman, P. L. (1969): Spouseless motherhood, psychological stress, and physical morbidity. *J Health Social Behavior* 10:323.
2. Bice, Th. W., Kalimo, E. (1971): Comparisons of health-related attitudes: a cross-national, factor analytic study. *Social Science Medicine* 5: 283.
3. Boon van Ostade, A. H. (1969): De iteratieve clusteranalyse. Een klassifikatiemethode voor psychologische data. Psych. Lab. Nijmegen.
4. Cassee, E. Th. (1969): Het gedrag van de huisarts en de tevredenheid van de patiënt. *Huisarts en Wetenschap* 12:283.
5. Freidson, E. (1961): Patient's views of medical practice. Russel Sage Foundation, New York.
6. Heydendael, P., A. Ketelaar-van Ierssel, J. Persoon, B. Tax, M. van 't Hof (1975): Waardering van gezondheid en tandverzorging bij Nijmeegse echtparen (III). *Gezondheid en gebit. Ned Tijdschr Tandheelkd* 82: 92.
7. Jonge, H. de (1958, 1960): Inleiding tot de medische statistiek. Ned Instituut voor Praeventieve Geneeskunde, Leiden.
8. Kessel, N., Shepherd, M. (1965): The health and attitudes of people who seldom consult a doctor. *Medical Care*: 6.
9. Kisch, A. J., Reeder, L. G. (1969): Client evaluation of physician performance. *J Health Social Behavior* 10: 51.
10. Koos, E. L. (1954): The health of Regionville; 'What the people thought and did about it'. Columbia University Press, New York. Pp. 32 e.v.
11. Ludwig, E. G., Gibson, G. (1969): Self perception of sickness and the seeking of medical care. *J Health Social Behavior* 10: 125.
12. Persoon, J., P. Heydendael, A. Ketelaar-Van Ierssel, B. Tax, M. van 't Hof. (1975): Waardering van gezondheid en tandverzorging bij Nijmeegse echtparen (II). *Affectieve beleving van tandarts en huisarts in vergelijking met enkele andere beroepen. Ned Tijdschr Tandheelkd* 82: 53.
13. Tax, B., P. Heydendael, A. Ketelaar-van Ierssel, J. Persoon, M. van 't Hof. (1975): Waardering van gezondheid en tandverzorging bij Nijmeegse echtparen (I). Een kijk op tanden en tandarts. *Ned. Tijdschr Tandheelkd* 82: 23.
14. Velden, H. G. M. van der (1971): Huisvrouw, huisarts, huisgezin. Dekker v.d. Vegt, Nijmegen.

November 1974.

Adres: A. M. J. Ketelaar-Van Ierssel,  
Kleefseweg 14,  
Ottersum.

## EEN DUBBELBLIND VERGELIJKEND ONDERZOEK NAAR HET EFFECT VAN ENKELE ANALGETICA NA KAAKCHIRURGISCHE INGREPEN

W. G. ZELVELDER\*)

L. H. PASMANS\*\*\*)

J. DOUZE\*\*)

C. W. R. PHAF\*\*\*)

### Inleiding

Gezien de zeer duidelijke verschillen in analgetische effectiviteit van placebo en enkele perifeer werkzame analgetica bij operatieve verwijdering van de derde molaren in de mandibula (Booy, 1972) werd een identiek onderzoek verricht waarbij de volgende middelen werden gebruikt: een nieuw analgeticum, nl. BRL 11.870 (van Beecham), glafenine (= Glifanane), pentazocine (= Fortral) en placebo. Zij worden verder afgekort tot B, G, F en Pl.

### Methode

Patiënten met pijn na extractie van een derde molaar in de mandibula ontvingen dubbelblind, at random,

één van de hierboven vermelde middelen. De aanbevolen werkzame doseringen waren: B 100 mg, G 400 mg, F 100 mg, Placebo.

De zojuist behandelde patiënten kregen deze middelen mee naar huis met het advies om op een tevens meegegeven kaart te noteren of zij pijn hadden gekregen na de ingreep, het tijdstip waarop de pijn begon, de mate van pijn op het moment van inname en het pijnstillend resultaat 1-1½ uur na inname. De voorgecodeerde antwoorden waren ten aanzien van:  
a. pijn op moment van inname: erg – matig – licht;  
b. resultaat 1-1½ uur na inname: (heel) goed – redelijk – matig – slecht.

De vier middelen werden doelbewust in de gangbare toedieningsvormen en doseringen aan de patiënten meegegeven. Voor de onderzoekers bleef het dubbelblinde karakter van het onderzoek echter behouden doordat gebruik werd gemaakt van een ondoorzichtige, donkere verpakking.

\*) Klinisch Geneesmiddelenonderzoek TNO, Delft.

\*\*\*) 'De Wever'-ziekenhuis, Heerlen.

\*\*\*) St. Annadal-ziekenhuis, Maastricht.

De twee chirurgen die de extracties hebben verricht, pasten daarbij dezelfde anesthesie en techniek toe en achten elkaars vaardigheid gelijkwaardig. Daarom zijn de patiënten beschouwd als geopereerd volgens één gelijke procedure.

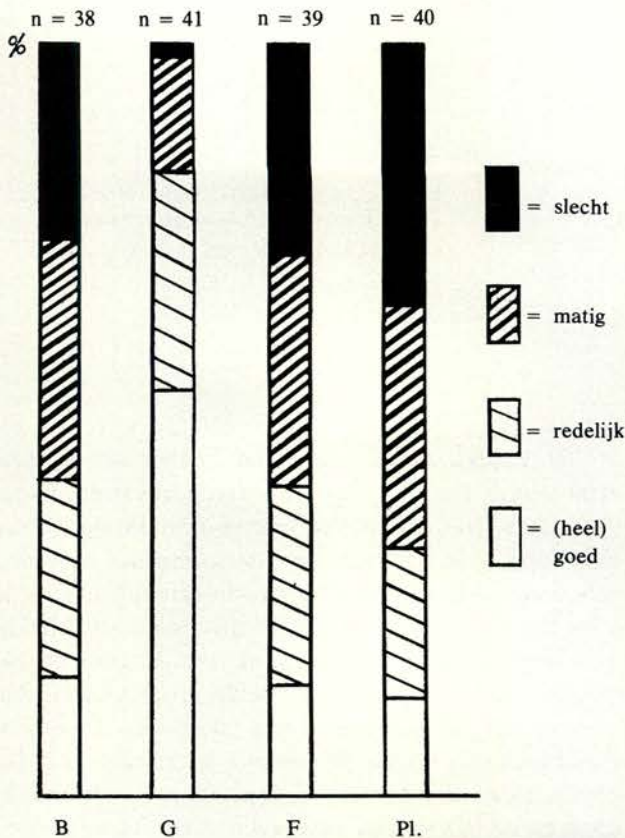
### Resultaten

In totaal werden 200 patiënten in het onderzoek betrokken. Zes patiënten met B, 5 met G, 6 met F en 8 met Pl. hebben vermeld dat zij geen of zó weinig pijn hadden na de ingreep, dat zij geen onderzoeksmiddel hebben ingenomen.

Van de overige 175 patiënten stuurden 158 hun beoordeling van de meegegeven onderzoeksmiddelen terug. D.w.z. dat 17 (= 8,5%) der patiënten hun beoordeling niet inzonden. Dit is, gezien de aard van het, veelal eenmalige, contact, gering.

Omdat gebleken is dat er tussen mannen en vrouwen geen noemenswaardige verschillen in de effecten van de vier middelen zijn geweest, zijn de resultaten voor mannen en vrouwen gesummeerd.

Omdat tevens gebleken is dat bij indeling der patiënten in leeftijdsgroepen van < 25 jaar en  $\geq$  25 jaar de



resultaten niet noemenswaardig verschilden – de verdeling der middelen over de leeftijden was redelijk homogeen – zijn de resultaten ook ten aanzien van leeftijden gesummeerd. De grafiek toont de resultaten.

De verschillen zijn significant ten gunste van G ( $0.001 < p < 0.005$ ). De verschillen tussen B, F en Pl. zijn niet significant ( $0,25 < p < 0,50$ ).

Tenslotte is nagegaan in hoeverre de mate van aanvangspijn van invloed is geweest op de waardering der middelen (tabel I).

Tabel I

		Effect gesommeerd over B, G, F en Pl.				
		(heel) goed	redelijk	matig	slecht	Totaal
Aanvangs-pijn	erg	10(13%)	22(29%)	18(24%)	25(34%)	75
	matig	21(29%)	18(25%)	23(32%)	10(14%)	72
	licht	8(73%)	0( 0%)	2(18%)	1( 9%)	11
Totaal		39	40	43	36	158

Bij erge pijn is er relatief minder analgetisch effect geweest dan bij lichte(-re) pijn ( $0.01 < p < 0.05$ ). Vanzelfsprekend is – gezien het verschil in effectiviteit – bij deze analyse de verdeling van erge, matige of lichte aanvangspijn over de 4 middelen van belang. Tabel II toont deze verdeling.

Tabel II.

		Mate van aanvangspijn			
		erg	matig	licht	Totaal
B		15(39%)	22(58%)	1( 3%)	38
G		18(44%)	18(44%)	5(12%)	41
F		22(56%)	14(36%)	3( 8%)	39
Pl.		20(50%)	18(45%)	2( 5%)	40
Totaal		75	72	11	158

Ondanks de kleinheid der getallen is de verdeling van erge, matige en lichte pijn over de 4 middelen tamelijk homogeen. Wanneer men erge pijn de score 3, matige pijn de score 2 en lichte pijn de score 1 toekent, was de gemiddelde aanvangspijn voor B, G, F. en Pl. respectievelijk 2.36-2.31-2.48-2.45. Inderdaad is de uitgangspositie van G (2.31) wat gunstiger geweest dan die van de overige middelen. Maar de verschillen zijn zo gering ( $0.50 < p < 0.25$ ) dat zij geen verklaring kunnen vormen voor de bevinding dat 83% der

patiënten positief oordeelde over G – (heel) goed en redelijk samen gevoegd – terwijl slechts 42% positief oordeelde over B, 41% over F en 33% over Pl.

Het effect van placebo is wat groter geweest dan het effect van placebo uit Booy's onderzoek (1972) waarin het placebo in 20% der toedieningen een positief effect had.

De bevinding dat erge pijn minder therapeutisch effect sorteert dan lichte(-re) pijn, is in overeenstemming met de literatuur (o.a. Booy, 1972; Phaf e.a., 1973a; Loan e.a., 1968).

Interessant is dat bij deze soort pijn het perifeer werkende glafenine een beter effect geeft dan het centraal aangrijpende pentazocine. De gebruikelijke misvatting dat men in plaats van over perifeer en centraal aangrijpende analgetica beter zou kunnen spreken over 'zwakke' en 'sterke' pijnstillers, wordt ook door dit onderzoek gelogenstraft (zie ook Phaf, 1973b).

#### Samenvatting:

Bij een dubbelblind onderzoek waarbij glafenine 400 mg, BRL 11.870 100 mg, pentazocine 100 mg en placebo eenmalig werden gegeven aan patiënten die pijn kregen na verwijdering van een derde molaar in de mandibula, bleek het glafenine een significant beter pijnstillend effect te hebben dan de overige middelen.

De verschillen tussen de overige middelen waren niet significant.

## DE ZICHTBAARHEID VAN VOEDINGSKANALEN OP RÖNTGENFOTO'S

A. F. C. VAN DE VEN

A. C. M. VAN DE POEL

Op peri-apicale röntgenopnamen van natuurlijke gebitselementen of het tandkaakstelsel worden regelmatig donkere lijnen, soms nog begrensd door lichtere, waargenomen, die de normale spongiosa-structuur onderbreken. De breedte ervan varieert van haardun tot enkele millimeters. Ze worden, vooral bij edentaten, waar ze een iets bredere indruk lijken te maken, nog wel eens in verband gebracht met pathologische condities. Wat deze structuren zijn, wat hun functie is en of ze inderdaad op een pathologische conditie wijzen, zal in dit artikel worden nagegaan.

De op de röntgenopnamen meest opvallende kanalen

Geslacht en leeftijd bleken geen invloed op de resultaten te hebben. Het therapeutisch effect van de onderzochte analgetica was bij erge pijn geringer dan bij lichte pijn.

#### Summary:

Title: A double-blind comparative study of the effect of three analgesics after oral surgery.

In a double-blind study in which patients who experienced pain following extraction of a third mandibular molar were given a single dose of 400 mg glafenine, 100 mg BRL 11.870, 100 mg pentazocine or a placebo, glafenine was found to have a significantly better analgesic effect than the other agents. The differences between the other agents were not significant. Age and sex proved to have no effect on the results. The therapeutic effect on the analgesics studied was less in the case of severe than in the case of mild pain.

#### Literatuur:

1. Booy, R. H. (1972): Pijnbestrijding met eenvoudige analgetica in de tandheelkunde. Ned Tijdschr Tandheelkd 79: 69-75.
2. Loan, W. B., J. D. Morrison, J. W. Dundee (1968): Evaluation of a method for assessing potent analgesics. Clin Pharmacol Therap 9: 765-776.
3. Phaf, C. W. R., R. H. Booy, W. G. Zelvelder (1973a): A trial of paracetamol-coffeine, glafenine (Glifanin) and alclufenac (Mer- van). Clinical Trials J 4: 125-128.
4. Phaf, C. W. R. (1973b): Pijn en pijnstilling. Pharmaceutisch Weekblad. 108: 999-1013.

Oktober 1974.

Adres: Dr. W. G. Zelvelder,  
Gezondheidsorganisatie TNO,  
Schoemakerstraat 97,  
Delft.

*Uit de afdeling Tandheelkundige Röntgenologie  
van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.  
Hoofd: Dr. A. C. M. van de Poel.*

in het tandkaakstelsel zijn die, welke de grotere aftakkingen van de vaatzenuwstreng bevatten. Deze vaatzenuwstreng is als volgt samengesteld: de arteria maxillaris, een tak van de arteria carotis externa, splitst zich in de arteria alveolaris inferior en de arteria alveolaris superior, respectievelijk voor de bloedvoorziening van de onderkaak en de bovenkaak (Sicher en Du Brul, 1970). Beide grote bloedvaten geven takjes af, die samen met takjes van de nervus mandibularis ( $V_3$ ) en de nervus maxillaris ( $V_2$ ) de bloedvoorziening en de prikkelgeleiding van de onderkaak en de bovenkaak verzorgen. Verzorgingsgebie-